

VISUOMENĖS MOKSLŲ MOKSLINĖS INFORMACIJOS INSTITUTAS (INION). JO UŽDAVINIAI IR VEIKLA

ZIEDŪNĖ ZAVECKIENĖ

Visuomenės mokslų informacijos objektas — platus ir sudėtingas, daug sudėtingesnis už gamtos ir technikos mokslų. Jis atspindi ne tik visuomenės mokslų būklę ir išsivystymą, bet ir visą visuomeninį gyvenimą su jo įvairiausių ryšiais, santykiais, ideologija. Informacijos sintetinimo pagrindas yra sudėtingi politiniai reiškiniai, koncepcijos, kryptys. Dėl šių priežasčių antrinės informacijos rengimas visuomenės mokslų klausimais susijęs su dideliais sunkumais.

Informacijos apdorojimui ir paieškai nelengva pritaikyti ESM, nes tai reikalauja išankstinių parengimų, besitęsiančių dešimtis metų. Dėl informacijos perdavimo sudėtingumo ir dėl to, kad visuomenės mokslų srities informacija (apie 90 %) sukaupta spausdintuose dokumentuose, iki šio meto pagrindinį šios srities informacijos branduolį sudaro bibliotekos, o pagrindinis informacijos produktas kol kas tebėra tradiciniu būdu spausdintas antrinis dokumentas. Antrinės informacijos lygis visuomenės mokslų klausimais nėra aukštas visame pasaulyje¹. Viena iš perspektyviausių centralizuotų informavimo sistemų visuomenės mokslų klausimais yra TSRS susiformavusi sistema, kuri per palyginti trumpą laiką apėmė visas pagrindines visuomenės mokslų šakas. Visuomenės mokslų informacijos įstaigos įeina į TSRS valstybinę informavimo sistemą kaip jos sudėtinė dalis.

Specialių visuomenės mokslų informacijos įstaigų tinklui kurtis mūsų šalyje pradžia davė 1967 m. TSKP CK nutarimas „Dėl priemonių toliau vystant visuomenės mokslus ir keliant jų vaidmenį komunizmo statyboje“. Šiame nutarime buvo pažymėta, kad visuomenės mokslų informacija atsilieka nuo jai keliamų uždavinių lygio. 1968 m. spalio 22 d. TSKP CK ir TSRS Ministrų Tarybos posėdyje buvo specialiai svarstytas visuomenės mokslų informacijos klausimas. Nutarime buvo nurodyta, kad visuomenės mokslų informavimo sistemos sukūrimas yra svarbus veiksnys, keliant mokslų tiriamojo ir mokomojo darbo lygį bei ideologinio darbo efektyvumą apskritai. Šiame nutarime buvo numatyta TSRS MA Fundamentinės visuomenės mokslų Volgino bibliotekos bazėje įkurti centrinę visuomenės mokslų informavimo įstaigą — Visuomenės mokslų mokslinės informacijos institutą (INION).

1969 m. buvo patvirtinti naujai susikūrusios informacijos įstaigos nuostatai.

Remiantis jais galima suformuluoti pagrindinius INION uždavinius:

1. Visuomenės mokslų pirminių ir antrinių dokumentų komplektavimas, apdorojimas ir saugojimas.
2. Mokslų įstaigų, aukštųjų mokyklų, valstybinių valdžios organų ir visuomeninių organizacijų informacinis aptarnavimas.

¹ Виленская С. Некоторые проблемы информации по общественным наукам.— Библиотечкарь, 1971, № 11, с. 52--55.

3. Bibliografinių, referatinių ir mokslinių-analitinių apžvalginių darbų rengimas ir leidimas.
4. Visuomenės mokslų informacinės veiklos koordinavimas ir apibendrinimas.
5. Mokslinių ryšių su užsienio šalių moksliniais informaciniais centrais vystymas.

Taigi INION tapo sudėtingu moksliniu informaciniu centru, susidedančiu iš daugybės funkcinių padalinių, atliekančių informacijos rinkimo, saugojimo, jos apdorojimo ir paskleidimo darbą.

INION perėmė visas Fundamentinės visuomenės mokslų Volgino bibliotekos funkcijas, nes ši nuo 1918 m. veikianti stambiausia visuomeninio-politinio profilio biblioteka liko Instituto sudėtyje. Biblioteka ir toliau kaupia tarybinę ir užsieninę literatūrą, kasmet gaunama daugiau kaip 150.000 bibliotekinių vienetų spaudinių. Tarybinę literatūrą gauna kaip privalomą egzempliorių, o užsieninę pirkimo ir mainų būdu. Institutas gauna literatūrą iš 115 pasaulio šalių². INION kasmet papildo savo fondus oficialiais statistiniais dokumentais, parlamentų ataskaitomis ir kita oficialia medžiaga. Instituto bibliotekoje sukaupta gausiausia Tarybų Sąjungos parlamentų ataskaitų ir diplomatinių dokumentų rinkinių kolekcija. Čia sukomplektuoti visi tarptautinių diplomatinė konferencijų protokolai, Tautų Lygos, SNO, UNESKO ir kitų tarptautinių organizacijų leidiniai. Bibliotekos fonde gausu bibliografinių ir informacinių bei periodinių leidinių, kai kurių

žurnalų komplektai yra daugiau negu 100 metų.

INION bibliotekoje kartu su Mokslų Akademijos institutų filialais yra arti 10 milijonų spaudos vienetų. Apie pusę iš jų sudaro užsieniniai leidiniai³.

Iki 1975 m. biblioteka aptarnavo daugiau kaip 16.000 nuolatinių skaitytojų: mokslo darbuotojų, dėstytojų, aspirantų, studentų diplomantų. Per metus jiems išduodama daugiau kaip 2 milijonai knygų ir 30 tūkstančių informacijų⁴. Pastaraisiais metais kartu su MA humanitarinio profilio bibliotekomis, INION padaliniais kasmet išduodama daugiau negu 3 milijonai knygų, o bendras skaitytojų skaičius siekia 30 tūkstančių⁵.

INION 1974 m. persikėlė į naują pastatą (Maskva, Krasikovo g-vė 28/45), pritaikytą automatizacijai ir mechanizacijai. Čia veikia specializuoti kabinetai, bendroji skaitykla, katalogų, informacijos apdorojimo ir paskleidimo skyriai, 7 milijonų saugojimo vienetų knygų saugykla, skaičiavimo centras. Šiame pastate įsikūrusi ir INION direkcija, moklinio bendradarbiavimo su užsienio šalimis ir kiti skyriai. Kai kurie INION padaliniai dirba kitose patalpose. Antai INION koordinacijos skyrius yra G. Dimitrovo g-vėje 35.

Institute šiuo metu dirba daug įvairių visuomenės mokslų sričių specialistų ir bibliotekininkų bei bibliografų (apie 1300). Iš jų arti 200 mokslų daktarų ir kandidatų⁶. Parengdami referatinę ir apžvalginę informaciją, institutui talkininkauja keli tūkstančiai specialistų, dirbančių įvairiose Mokslų Aka-

² Институт научной информации по общественным наукам.— М., 1975, с. 15.

³ Виноградов В. А. Развитие информации по общественным наукам в СССР.— Научно-техническая информация. Сер. 1. 1977, № 11, с. 31.

⁴ Институт научной информации по общественным наукам.— М., 1975, с. 15.

⁵ Šie ir kai kurie kiti pastarųjų metų duomenys surinkti šio straipsnio autorės iš INION einamojo archyvo ir atitinkamų Instituto padalinių darbuotojų pasakojimų.

⁶ Институт научной информации по общественным наукам.— М., 1975, с. 8.

demijos įstaiuose ir aukštesiose mokyklose⁷.

INION toliau vykdo dar Fundamentinės visuomenės mokslų Volgino bibliotekos 1934 m. pradėtą einamąją bibliografinę informaciją apie naujai gautą tarybinę ir užsienio literatūrą. Šiuo metu šios informacijos rūšies leidinių skaičius labai išaugo. Institutas dabar leidžia 28 naujos literatūros bibliografinių rodyklių serijas, skirtas teminio-probleminio ir regioninio-kraštotyri- nio pobūdžio klausimams. Iš jų 7 serijos skirtos naujai tarybinei literatūrai ir išeina bendru pavadinimu: «Новая советская литература по общественным наукам».

Atskiros šio leidinio serijos skirtos šioms temoms:

1. Valstybė ir teisė. (Государство и право).

2. Istorija. Archeologija. Etnografija. (История. Археология. Этнография).

3. Literatūros mokslas. (Литературоведение).

4. Mokslotyra. (Науковедение).

5. Filosofijos mokslai. (Философские науки).

6. Ekonomika. (Экономика).

7. Kalbos mokslas. (Языкознание).

Taip pat 7 serijos skirtos ir naujai užsieniei literatūrai. Rodyklės sujungtos bendru pavadinimu «Новая иностранная литература по общественным наукам».

Jos apima tas pačias problemas kaip ir tarybinės literatūros rodyklės.

1. Valstybė ir teisė. (Государство и право).

2. Istorija. Archeologija. Etnografija. (История. Археология. Этнография).

3. Literatūros mokslas. (Литературоведение).

4. Mokslotyra. (Науковедение).

5. Filosofija ir sociologija. (Философия и социология).

6. Ekonomika. (Экономика).

7. Kalbos mokslas. (Языкознание).

14 bibliografinių rodyklių serijų apima naują tarybinę ir užsienio literatūrą. (Новая советская и иностранная литература по общественным наукам.).

Šios serijos yra teminio-probleminio ir regioninio-kraštotyri- nio pobūdžio. Jos skirtos Europos socialistinėms šalims, Azijos, Afrikos tautoms, taip pat bendrosioms tarptautinio darbininkų judėjimo ir religijos bei ateizmo problemoms.

1. Europos socialistinės šalys. Bendros problemos. (Европейские социалистические страны. Общие проблемы).

2. Slavistikos ir balkanistikos problemos. (Проблемы славяноведения и балканистики).

3. Bulgarijos Liaudies Respublika. (Народная Республика Болгария).

4. Vengrijos Liaudies Respublika. (Венгерская Народная Республика).

5. Vokietijos Demokratinė Respublika. (Германская Демократическая Республика).

6. Lenkijos Liaudies Respublika. (Польская Народная Республика).

7. Rumunijos Socialistinė Respublika. (Социалистическая Республика Румынии).

8. Čekoslovakijos Socialistinė Respublika. (Чехословацкая Социалистическая Республика).

9. Jugoslavijos Socialistinė Federatyvinė Respublika. (Социалистическая Федеративная Республика Югославия).

10. Azijos ir Afrikos šalys. Bendrosios problemos. (Страны Азии и Африки. Общие проблемы).

11. Afrika. Artimieji ir Viduriniai Rytai. (Африка. Ближний и Средний Восток).

12. Pietų ir Pietų—Rytų Azija. Toli- mieji Rytai. Южная и Юго-Восточная Азия. Дальний Восток).

⁷ Виноградов В. А. Развитие информации по общественным наукам в СССР.— Научно-техническая информация. Сер. 1. 1977, № 11, с. 29.

13. Tarptautinis darbininkų judėjimas. (Международное рабочее движение).

14. Ateizmo ir religijos problemos. (Проблемы атеизма и религии).

Šias naujos literatūros rodykles rengia Mokslinės-bibliografinės informacijos skyriaus darbuotojai. Rodyklėse medžiaga klasifikuojama pagal iš anksto parengtą schemą. Nauja užsieninė literatūra anotuojama. Kasmet į visas rodykles įtraukiami daugiau kaip 250 tūkst. knygų, rinkinių, žurnalų straipsnių ir recenzijų, paskelbtų Tarybų Sąjungos tautų ir 35 užsienio kalbomis (daugiau negu iš 100 užsienio šalių)⁸, aprašai.

Rodyklės dauginamos VINITI gamybiniame kombinate 500—2000 egz. tiražu. Išeina kartą per mėnesį.

Mokslinės-bibliografinės informacijos skyriai, be naujos literatūros rodyklių, rengia ir retrospektyvinio pobūdžio temines bibliografines rodykles, skirtas visoms svarbiausioms visuomenės mokslų sritims. Institutas pateikia medžiagą tarptautiniams bibliografiniams leidiniams istorijos, ekonomikos ir sociologijos bei balkanistikos klausimais. INION išleido nemaža fundamentalių bibliografinių rodyklių. Iš jų pažymėtina „TSRS istorija“⁹, kurioje surinkta pagrindinė tarybinė literatūra, skirta TSRS istorijos klausimams nuo seniausių laikų iki 1917 m. kovo mėn. Tarybinio laikotarpio istorinius įvykius liečianti medžiaga bibliografuojama ir leidžiama atskirais leidiniais. 1971 m. išėjo leidinys, skirtas kultūros ir kultū-

rinės statybos klausimams Tarybų Rusijoje (1917—1920 m.).

Didelės apimties bibliografiniuose leidiniuose, skirtuose ekonominei istorijai, atsispindi ne tik šiai problemai, bet ir ekonominės šios istorijai skirti darbai, išleisti 1960—1973 m.¹⁰

1967 m. pradėjo eiti rodyklių serija, skirta TSRS liaudies ūkiui¹¹ Nemaža rodyklių skirta kairių politikai, atskirų socialistinių šalių ekonomikai ir kitoms problemoms. Be to, šių skyrių darbuotojai rengia įvairias temines rodykles, skirtas tarptautiniams moksliniams kongresams ir simpoziumams bei įvairiomis kitomis progomis, teikia medžiagą tarptautiniams bibliografiniams leidiniams istorijos, ekonomikos, sociologijos, balkanistikos klausimais.

Tačiau, išsiplėtus einamosios bibliografinės informacijos leidiniais, pastaraisiais metais retrospektyvinio pobūdžio rodyklių išleidžiama mažiau. Retokai išeina TSRS liaudies ūkio istorijai skirtos rodyklės (apima tik 1917—1920 m. ir Didžiojo Tėvynės karo laikotarpį), o pradėtos leisti jau prieš dešimtį metų. Tik po dvidešimties metų pertraukos išėjo iš spaudos TSRS istorijos bibliografijos III dalis. Jau kuris laikas neatnaujinamos ir kitos siauresnės ekonominės ir istorinės problemoms skirtos rodyklės.

Si spraga iš dalies užpildoma aptarnaujant skaitytojus pagal jų užklausas ir atrankinio informavimo būdu. Atrankinio informavimo sistema skirta ne tik išryšinti mokslininkams — visuomenės mokslų atstovams, bet ir gamtos bei technikos mokslų specialistams.

⁸ Институт научной информации по общественным наукам.— М., 1975, с. 14.

⁹ История СССР: Указ. сов. литературы за 1917—1967 гг., т. 1—3.— М., 1956—1977.

¹⁰ Экономическая история: Указ. сов. литературы. (1960—1969). Вып. 1—5.— М., 1970; Экономическая история: Указ. сов. литературы. (1969—1973). Вып. 1—5.— М., 1974.

¹¹ Бажанова Е. В. Народное хозяйство СССР в 1917—1920 гг.: Библиогр. указ. кн. и журн. литературы на рус. яз. (1917—1963 гг.).— М., 1967.— 620 с.; Марголина Е. Б. Народное хозяйство СССР в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941—май 1945 г.): Библиогр. указ. кн. и журн. литературы на рус. яз. (1941—1968 гг.).— М., 1971.— 460 с.

Jiems yra reguliariai teikiama informacija apie naujausią visuomenės mokslų literatūrą ir prareikus padaromos medžiagos kopijos.

Išskūrus Institutui, pirmą kartą TSRS buvo sukurta visuomenės mokslų referatinių leidinių sistema. Taip buvo išspręsti: spaudinių atrankos ir klasifikavimo bei referavimo metodikos klausimai. Referavimui atrenkamos analitinio ir teorinio pobūdžio knygos ir žurnalų bei rinkinių straipsniai, kuriuose skelbiamos naujos išvados, idėjos, koncepcijos. Kitaip, negu gamtos ir technikos mokslų referatai, visuomenės mokslų referatas perteikia ne tik pagrindines tyrinėjimo išvadas, bet ir autoriaus idėjinę-politinę orientaciją, tyrinėjimo logiką ir pagrindinių argumentų sistemą, kuria remiantis buvo prieita prie tų išvadų. Dėl to visuomenės mokslų literatūrai skirti referatai yra didesni už gamtos ir technikos mokslų spaudinių referatus.

Išgaliojo du referato tipai: trumpas, signalinio pobūdžio, ir išplėstas, iš dalies pakeičiantis originalą.

Antrasis, išplėstas, referato tipas įgavo dar naujų bruožų ir išaugo į mokslines analitines apžvalgas — aukščiausią informacijos sintetinimo formą.

Atitinkamai Institute susiformavo ir 3 pakopų referatinių-apžvalginių leidinių sistema. Į ją įeina referatų žurnalai (PЖ), referatų rinkiniai (PC) ir mokslinių analitinių apžvalgų rinkiniai (CO). Šie leidiniai gali būti einamojo ir retrospektyvinio pobūdžio.

Pagrindinį vaidmenį šioje leidinių sistemoje vaidina referatų žurnalai. Jie skirti tarybinei ir užsieninei spaudai ir apima visas pagrindines visuomenės mokslų šakas.

Pirmiausia (nuo 1972 m.) pradėti leisti užsieninės literatūros referatų žurnalai («Общественные науки за рубежом»), kurie yra devynių serijų:

1 serija. Mokslinio komunizmo pro-

blemos. (Проблемы научного коммунизма). Eina nuo 1972 m. 3300—2400 egz.

2 serija. Ekonomika. (Экономика). Eina nuo 1972 m. 3500—2700 egz.

3 serija. Filosofija ir sociologija. (Философия и социология). Eina nuo 1973 m. 3400—2700 egz.

4 serija. Valstybė ir teisė. (Государство и право). Eina nuo 1973 m. 1800—1500 egz.

5 serija. Istorija. (История). Eina nuo 1973 m. 2600—2100 egz.

6 serija. Kalbotyra. (Языкознание). Eina nuo 1973 m. 2200—1550 egz.

7 serija. Literatūros mokslas. (Литературоведение). Eina nuo 1973 m. 2000—1450 egz.

8 serija. Mokslotyra. (Науковедение). Eina nuo 1973 m. 2400—2000 egz.

9 serija. Rytų tautų ir Afrikos tyrinėjimai. (Востоковедение и Африканистика). Eina nuo 1972 m. 1900—1100 egz.

Atskirų serijų leidinių tiražas nėra pastovus, bet visą laiką didžiausias yra ekonomikos, filosofijos ir sociologijos bei mokslinio komunizmo serijų tiražas. Tai atitinka paklausą.

Minėtose referatų žurnalų serijose referuojama literatūra, išeinanti daugiau kaip 30 užsienio kalbų. Tai pirmiausia įvairių šalių mokslininkų marksistų, taip pat ir buržuazinių mokslininkų darbai, pateikiantys naujų duomenų, originalių koncepcijų. Referuojama literatūra būna išleista maždaug per 1 metus.

1973 m. pradėti leisti ir tarybinės literatūros referatų žurnalai, skirti toms pačioms visuomenės mokslų sritims, kaip ir užsieninės literatūros referatų žurnalai, tik nėra dviejų paskutinių serijų. Taigi referatų žurnalas „Visuomenės mokslai TSRS“ («Общественные науки в СССР») yra 7 serijų:

1 serija. Mokslinio komunizmo problemos. (Проблемы научного коммунизма). Eina nuo 1973 m. 5000—3100 egz.

2 serija. Ekonomika. (Экономика).
Eina nuo 1973 m. 5300—3500 egz.

3 serija. Filosofijos mokslai. (Философские науки).
Eina nuo 1973 m. 3500—3100 egz.

4 serija. Valstybė ir teisė.
(Государство и право). Eina nuo 1974 m. 4000—2000 egz.

5 serija. Istorija. (История).
Eina nuo 1973 m. 4100—2450 egz.

6 serija. Kalbotyra. (Языкознание).
Eina nuo 1973 m. 3300—1750 egz.

7 serija. Literatūros mokslas. (Литературоведение).
Eina nuo 1973 m. 3200—2000 egz.

Šių referatų žurnalų tiražas taip pat yra nepastovus. Kaip ir užsieninės literatūros, taip ir šių referatų žurnalų didžiausi yra ekonomikos ir mokslinio komunizmo problemoms skirtų serijų leidinių tiražai, nors apskritai visų referatų žurnalų tiražai paskutiniu metu yra sumažėję.

Abu referatų žurnalai 1973—1976 m.ėjo kas ketvirtį, o nuo 1977 m.—kartą per du mėnesius. Kiekvieno iš jų pabaigoje yra autorių ir knygų, aprašytų ne iš autorių, bei dalykinės rodyklės.

Viename žurnalo numeryje būna 60—80 referatų, kurių vidutinė apimtis — 3 puslapiai.

Referatų žurnalų leidimui vadovauja redakcinė taryba, į kurios sudėtį įeina įžymūs atskirų visuomenės mokslų šakų mokslininkai, TSRS Mokslų Akademijos institutų vadovai. Tarybos pirmininkas — TSRS MA narys — korespondentas, INION direktorius V. A. Vinogradovas. Kiekvienai serijai iš atsakingų mokslinių darbuotojų, aukštųjų mokyklų dėstytojų sudaryta ir redakcinė kolegija. Referatų žurnalų medžiagą rengia atitinkamų INION skyrių darbuotojai ir neetatiniai specialistai. Referatus apie sąjunginių respublikų spaudoje paskelbtus svarbiausius darbus (daugiausia ukrainiečių, baltarusių ir po kelis darbus kitų sąjungi-

nių respublikų kalbomis) siunčia tų respublikų Visuomenės mokslų mokslinės informacijos centrai. Pastaraisiais metais, socialistinėms šalims įsijungus į Tarptautinę visuomenės mokslų informavimo sistemą (MISON), kai kurių tų šalių visuomenės mokslų informacijos centrai referuoja savo spaudą patys, INION siūsdami jau parengtus referatus.

Referatų žurnalų sukūrimas — pats rimčiausias žingsnis, tobulinant visuomenės mokslų informavimo sistemą TSRS. Žurnalai sistemingai supažindina su pačia aktualiusia ir įdomiausia literatūra partinius ir valdžios organus, visuomenės mokslų specialistus, dirbančius mokslinį darbą, dėstytojus, visuomenines organizacijas. INION leidinių referatai, kaip rodo atsiliepimai, yra aukšto mokslinio lygio ir plačiai panaudojami. Žurnalai platinami prenumeratos būdu.

Antroji — aukštesnė referatinių leidinių pakopa — probleminiai-teminiai referatų rinkiniai. Šie leidiniai yra specialios paskirties. Kiekvienas referatų rinkinys skiriamas vienai ar problemai (tai socialiniai-ekonominiai, ideologiniai mokslinės-techninės revoliucijos aspektai, pasaulinės ekonomikos, bendrosios kapitalizmo krizės šiuolaikiniu etapu, ideologinės kovos ir kiti klausimai). Referatų rinkiniuose stengiamasi nušviesti svarbiausias mokslinės-teorinės minties kryptis TSRS ir užsienyje. Į referatų rinkinius įtraukiami išplėsti, didelės apimties naujausios literatūros referatai tuo klausimu. Referatų rinkiniai išeina atskirais leidiniais arba išsotom serijom, nenustatytais laiko tarpais, kartais iki 100 numerių per metus. Vartotojų ratas siauresnis ir labiau diferencijuotas negu referatų žurnalų. Rinkiniai skirti svarbiausių problemų specialistams. Juos rengia INION ir Mokslų Akademijos institutų mokslininkai.

Trečioji — aukščiausioji informacijos

sintetinio pakopa — mokslinės-analitinės apžvalgos. Apžvalgoje siekiama apibendrinti visuomenės mokslų mokslinės minties vystymosi tendencijas, pagrindinių problemų tyrinėjimo kryptis, mokslines mokyklas ir teorijas, pagrindinių mokslinės minties atstovų darbus. Kompleksinės temos skirtos komunizmo statybos, pasaulinio socialinio vystymosi, šiuolaikinės ideologinės kovos problemoms. Tokias suvestines apžvalgas, skirtas keliems ar keliolikai tyrinėjimui, rengia labiausiai kvalifikuoti INION ir kitų įstaigų specialistai. Šių leidinių paskirtis irgi siaura.

INION informacinę veiklą apibūdina šie skaičiai: per metus išleidžiama daugiau kaip 900 atskirų mokslinių informacinių leidinių (referatų žurnalų ir rinkinių, mokslinių analitinių apžvalgų, atskirų referatų, bibliografinių einaimojo bei retrospektyvinio pobūdžio rodyklių), kurių bendra apimtis siekia iki 5000 spaudos lankų per metus¹². Visuomenės mokslų mokslinės informacijos instituto leidiniai platinami ne tik TSRS, bet ir 53 kitose pasaulio valstybėse¹³.

Informacijos paieškų aparatas organizuojamas keliomis kryptimis. INION yra sukurta katalogų ir kartotekų sistema. INION dalykinis katalogas savo struktūra yra unikalus paieškos aparatas. Jame yra daugiau kaip 200 tūkstančių skyrių¹⁴, naudojama plati nuorodų sistema, atspindinti sudėtingus ryšius tarp įvairių reikšinių ir procesų bei mokslinių terminų. INION atliekamas pagrindinis visuomenės mokslų informacijos paieškų kalbų kūrimo darbas. Čia rengiami įvairių mokslo šakų rubrikatoriai, dalykinės rodyklės, atliekami darbai informacijos paieškų kalbų kūrimo teorijos ir praktikos klausimais.

Vienas iš pagrindinių šios srities darbų — INION leidinys „Visuomenės mokslų žodyninių informacijos paieškų kalbų teorija ir metodika“¹⁵. Vien iš šio leidinio galime spręsti apie problemų sudėtingumą ir naujumą. Tas naujumas pasireiškia pirmiausia bandymu pažiūrėti į tradicines dalykinimo sistemos informacijos paieškų sistemų teorijos aspektu ir panaudoti jų optimizacijai naujausius informatikos mokslo rezultatus.

Gausaus informacijos šrauto apdorojimo, saugojimo, informacijos paieškos ir išdavimo procesai šiuo metu neįmanomi be automatizacijos ir mechanizacijos. Juo labiau kad Institutas kasmet tvarko beveik 250.000 dokumentų. Šiuo metu mūsų šalyje ir užsienyje jau yra sukauptas nemažas šios srities patyrimas, kuris panaudojamas ir INION. 1977 m. buvo patvirtinta techninė užduotis **automatizuotai integralnei informavimo sistemai** kurti. 1978 m. patvirtintas techninis sistemos projektas. Ši sistema apims 7 posistemius:

1. Automatizuoto spaudinių leidimo posistemis. Jau pasibaigė einamosios bibliografinės rodyklės ekonomikos klausimais automatizuoto leidimo bandymo laikas. Ateityje posistemis bus plečiamas. Naujos technikos pagalba Institutas numato tobulinti ne tik bibliografinių, bet ir referatų žurnalų leidimą.

2. Gaunamų dokumentų tvarkymo automatizuotas posistemis. Jis remiasi displejų technologija. Pagrindinis jo uždavinys — formuoti duomenų bazę.

3. Automatizuotas komplektavimo posistemis. Automatizuotai bus formuojami fondų komplektavimo teminiai planai, tikrinamas dubletiškas, ve-

¹² Виноградов В. А. Развитие информации по общественным наукам в СССР.— Научно-техническая информация. Сер. 1. 1977, № 11, с. 30.

¹³ Институт научной информации по общественным наукам.— М., 1978, 13.— (Машинопись).

¹⁴ Ten pat, с. 11.

dama ataskaitinė-finansinė dokumentacija.

4. Automatizuotos informacijos paieškos posistemis. Jis susidės iš dviejų lygių: a) informacijos paieška pagal skaitytųjų užklaudas; b) atrankinis informavimas ir medžiagos kopijavimas.

5. Fondų saugojimo ir paieškos automatizuotas posistemis. Jo uždavinys automatizuoti dokumentų paieškos knygų saugyklose procesus.

6. Knygų saugyklų gamybinių procesų mechanizavimo posistemis.

7. Automatizuotas valdymo procesų posistemis, kuris susidės iš 3 dalių: a) gamybinių procesų valdymo; b) gautų dokumentų tvarkymo ritmingumo kontrolės ir c) dokumentų dingimo registracijos.

Visi posistemiai turėtų būti diegiami pamažu, mūsų nurodyta tvarka, pradedant 1980 m.

Greta automatizacijos ir mechanizacijos procesų INION viduje, Institutas turi suvaidinti pagrindinį vaidmenį, kurdamas automatizuotą, tarpusavyje susijusių visuomenės mokslų informacijos įstaigų tinklą visoje šalyje — (САЦННОН). Šio tinklo centre bus INION, aprūpintas trečios ar ketvirtos kartos ESM su galinga atmintimi. Su ESM manoma sukurti automatizuotą centrinę „duomenų banką“, susijusį su automatizuotais informacijos centrais sąjunginių respublikų Mokslų Akademijose. Jie privalėtų turėti mini ESM arba nuomoti mašininį laiką iš artimiausių skaičiavimo centrų, turinčių ESM. Vadovaujantis centras (INION) ir tinklo centrai turėtų kelti informacija ryšio kanalais.

Dėl to reikės išspręsti daug sudėtingų klausimų: pirmiausia kylantis informacijos srautas (referatai, bibliografiniai aprašai ir kt.) iš respublikinių centrų į INION turės patekti mašinų skaitoma forma (perfojuostomis, magnetinėmis juostomis, parengtomis pagal bendras sistemos instrukcijas). Antra,

informacijos centrai ir mokslo tyrimo įstaigos turės būti aprūpintos skaitymo ir kopijavimo aparatais.

Pradžią jau padaryta. INION veikia pajėgus skaičiavimo centras, turintis ESM-M-4030, užsienio skaičiavimo mašiną, pritaikytą valdymo ir kontrolės reikalams, fotorinkimo automatą «Дигисет — 40 Т 2», — 40 Т 2», perforavimo mašinas ir kitokią techniką.

INION yra Visuomenės mokslų informavimo sistemos koordinacinis ir metodinis centras. Institute veikia specialus skyrius, kuris koordinuoja ir teoriškai apibendrina visuomenės mokslų mokslinės informacinės veiklos patyrimą TSRS. Koordinacijos uždaviniai yra tokie: informacinės medžiagos pristatymo iš periferinių ir respublikinių informacijos centrų reguliavimas, ryšių palaikymas, mokslinių pasitarimų organizavimas, padalinių informacinės veiklos kontūrų nubrėžimas. Koordinacijos skyriaus pastangomis kasmet įvairiose Tarybų Sąjungos vietose organizuojami visuomenės mokslų informacijos respublikinių centrų ir MA humanitarinio profilio įstaigų informacijos skyrių bei kitų informacijos įstaigų vadovų pasitarimai. Juose aptariami aktualiausi informacinio darbo uždaviniai, pasitarimo dalyviai aprūpinami reikalingais informaciniais leidiniais ir kita medžiaga.

INION kol kas nėra specialaus metodinio skyriaus, todėl koordinacijos skyrius iš dalies atlieka ir metodinio vadovavimo darbus.

Paskutiniaisiais metais plačią reikšmę įgavo visuomenės mokslų informacijos įstaigų tarptautinis bendradarbiavimas. INION yra įkurtas specialus mokslinių ryšių su užsienio šalimis skyrius, kuris organizuoja įvairius pasitarimus, konsultuoja užsienio šalių informacijos specialistus. Nuo 1976 m. INION, kaip vadovaujantis organas, įeina į Tarptautinę visuomenės mokslų informavimo sistemą (MISON). INION

dalyvauja tarptautinių mokslinių ir mokslinių informacijos įstaigų (Tarptautinės dokumentacijos federacijos (FID), Tarptautinės bibliotekinių asociacijų federacijos (IFLA), socialinių mokslų tyrinėjimų koordinacijos Europos (Vienos) centro ir kitų) darbe. INION dalyvavo ir kuriant UNESCO projektą dėl Tarptautinės informavimo sistemos socialinio-ekonominio vystymosi klausimu.

Исв а д о с

1. INION yra pagrindinė visuomenės mokslų mokslinės informacijos įstaiga TSRS.

2. INION yra gausiausia visuomeninio-politinio profilio pirmųjų ir antrinių dokumentų saugykla (apie 7 mil., o kartu su TSRS MA humanitarinio profilio institutų bibliotekomis arti 10 mil. spaudinių).

3. INION biblioteka ir jos filialai MA institutuose aptarnauja visuomenės mokslų specialistus, aspirantus ir studentus diplomantus skaityklose ir išduoda spaudinius į namus (apie 30 tūkst. skaitytojų).

4. Informacinis aptarnavimas vykdomas pagal skaitytojų užklausas (iki 30.000 užklausų per metus) ir atrankinio informavimo būdu.

5. Pagrindinis INION veiklos rezultatas — einamieji bibliografinės informacijos leidiniai (28 serijos), referatų žurnalai („Visuomenės mokslai TSRS“ 7 serijos, „Visuomenės mokslai užsienyje“ 9 serijos) ir referatų rinkiniai bei mokslinės analitinės apžvalgos.

6. INION sprendžia pagrindinius visuomenės mokslų informacinės veiklos automatizavimo ir mechanizavimo klausimus.

7. INION atlieka pagrindinį visuomenės mokslų informacijos koordinacinį ir metodinį darbą TSRS ir socialistinės sistemos mastu.

Kad ir kokie dideli visuomenės mokslų informacijos organizavimo pasiekimai, INION dar turi spręsti klausimą dėl visų visuomenės mokslo šakų (žurnalistikos, partijos istorijos, karo mokslo ir kt.) apūpinimo antrine informacija. INION turėtų artimiausiu metu sudaryti sąlygas ir greitesniam automatizuotos informavimo sistemos kūrimui TSRS ir tarptautiniu mastu.

ИНСТИТУТ НАУЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ ПО ОБЩЕСТВЕННЫМ НАУКАМ (ИНИОН). ЗАДАЧИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Ж. ЗАВЯЦКЕНЕ

Резюме

Система научной информации по общественным наукам — составная часть общегосударственной системы научно-технической информации СССР. Во главе научно-информационных учреждений по общественным наукам стоит ИНИОН, созданный в 1969 г. на базе фундаментальной библиотеки общественных наук им. Волгина АН СССР.

Библиотека ИНИОН по настоящее время выполняет функции главного хранилища общественно-политической литературы страны. В нем около 7 мил., а вместе с филиалами около 10 мил. печатных изданий, которыми пользуется около 30 тыс. постоянных читателей.

ИНИОН выполняет за год около 30 тыс. запросов, использует для обслуживания знаменитых ученых, политических и государственных деятелей СССР систему ИРИ.

ИНИОН издает библиографические указатели о новой советской и зарубежной литературе в 28 сериях, реферативные журналы о зарубежной литературе в 9 тематических сериях, о советской литературе в 7 сериях, подготавливает сборники рефератов и научно-аналитические сборники по всем актуальным вопросам общественных наук.

ИНИОН решает важнейшие задачи по вопросам автоматизации и механизации информационных процессов не только внутри

института, но и в пределах всей системы по общественным наукам.

ИНИОН осуществляет координацию и методическое руководство информационной деятельностью в области общественных наук СССР и в рамках системы социалистических стран.

В дальнейшем ИНИОН предстоит решить вопросы полного обеспечения информационных потребностей всего комплекса обществен-

ных наук, ускорение процессов автоматизации и механизации, дальнейшего усовершенствования координационной деятельности и методического руководства информационными учреждениями не только в пределах системы АН СССР, а также и в общественных науках в целом. ИНИОН должен выполнять и все усложняющиеся задачи в ново созданной информационной системе по общественным наукам социалистических стран (МИСОН).

THE INSTITUTE OF SCIENTIFIC INFORMATION OF SOCIAL SCIENCES (INION). TASKS AND ACTIVITIES

Z. ZAVECKIENE

Summary

The System of Information of Social Sciences is a part of the State System of Scientific — technical Information of the SU. At the head of scientific — information institutions in 1969 there was founded on the basis of the Social Sciences Fundamental Library the INION.

At present the INION Library fulfils the functions of the main depository of literature of Social sciences in the country. There one can find about 7 million copies and even more, about 10 million copies with those taken together in branch offices. They serve the needs of about 30000 permanent readers.

INION fulfils about 30000 orders a year, it serves the well known scientists, politicians and statesmen.

INION publishes bibliographical guides about new Soviet and foreign literature in 28 series, essay magazines about foreign literature in 9 series, essay magazines about Soviet literature in 7 series it prepares various essay works and

scientific — analytical works on the most actual problems of social sciences.

INION solves the most important questions in automation and mechanization of various information processes not only in the Institute but in the whole system of information of social sciences as well.

INION fulfils the coordination and methodical guidance over the information activities not only in our country but in the system of socialist countries as well.

In future its tasks are becoming more complicated. It plans to speed up the automation and mechanization of information processes, to improve the coordinational and methodical guidance over various information institutions not only in the system of the Academy of Sciences of the SU but on social sciences on the whole. INION must fulfil the most complicated tasks in a new founded Information System of Social Sciences of the Socialist countries (MISON).